

Змінюючи будь-який з перерахованих параметрів фінансової стратегії ПАТ «Дніпроспецсталь» можна отримати прийнятні темпи його економічного розвитку.

Список джерел

1. Камнева А.В. Дослідження існуючих інструментів та моделей антикризового управління на підприємстві / А.В. Камнева // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики, 2014, № 4(28). С. 15-27.

2. Романяк Г.М. Сутність антикризового управління підприємством в умовах нестабільного ринкового середовища / Романяк Г. М. // Наукові записки. – 2016. – №1. – С. 235-239.

3. Чернявський А.Д. Антикризове управління підприємством: Навч. посібник / А.Д. Чернявський Л.: МАУП, 2006. 256 с.

© **Хорошун В.В., 2019**

3.2. Методичні підходи до аналізу кризового стану та банкрутства підприємства

Сучасні умови вимагають здійснення належного контролю за фінансово-економічною діяльністю організації з метою запобігання виникненню кризового стану, який приводить до банкрутства. Досвід розвинених країн показує, що подолання макроекономічної кризи не приводить до автоматичного усунення криз мікроекономічного рівня. У ринкових умовах кількість різновидів цих криз збільшується, тому наукове обґрунтування засад антикризового управління нині набуло особливої актуальності.

У зарубіжній практиці питаннями розроблення методів і моделей оцінки вірогідності банкрутства підприємства займалися такі вчені, як: Г. Спрінгейт, Е. Альтман, У. Бівер та Дж. Таффлер, М. Беніш, Г. Тішоу, Р. Ліс, Ж. Конан і М. Гольдер та ін. В Україні дослідженнями методів аналізу ймовірності банкрутства підприємства займалися такі вчені: О.О. Терещенко, А.М. Поддєрьогін, О.М. Барановська, О.І. Продіус, С.О. Черкасова, В.В. Вітлінський, Т.І Єфименко, О.П. Савчук, В.М. Федосов, Т.П. Гудзь, В.В. Ковальов, М.І. Ковальчук, Л.О. Лігоненко, Г.В. Савицька, П.Т. Саблук, А.Д. Шеремет, М.Г. Чумаченко, В.В. Юрчишин та інші. .

Кожен із наявних методів має свої переваги та недоліки, тому під час здійснення аналізу виникає необхідність вибору такого підходу, який дасть змогу з мінімальними витратами ресурсів та часу отримати найбільш зважену та точну оцінку економічного стану. Обираючи метод оцінки, необхідно визначити доцільність застосування комплексу аналітичних процедур.

До проявів фінансових криз підприємств належать такі фактори, як неспроможність вчасно і в повному обсязі розрахуватися за борговими зобов'язаннями внаслідок нестачі коштів; порушення балансу між доходами і витратами; неправильно вибрана політика фінансування; неконкурентоспроможність на ринку товарів через недостатність фінансового забезпечення виробничих процесів, зокрема, щодо впровадження прогресивних технологій виробництва, сучасної техніки, високоякісної сировини і матеріалів; порушення ритмічності та зниження ефективності процесу виробництва і реалізації продукції, нездатність вчасно й у повному обсязі забезпечувати операційні процеси; неконкурентоспроможність на ринку капіталів через низьку кредитоспроможність та інвестиційну привабливість; нездатність дотримуватися екологічних стандартів виробництва; незабезпечення добробуту власників і працівників.

Політика антикризового фінансового управління полягає в розробленні та використанні системи методів попередньої діагностики загрози банкрутства і механізмів фінансового оздоровлення підприємства. Метою аналізу та діагностики ризику банкрутства підприємства є пошук шляхів попередження та уникнення банкрутства, поліпшення структури активів та пасивів і визначення потенційних шляхів зростання економічного потенціалу організації.

Фінансові труднощі організації є досить поширеним явищем, і причиною цього, як правило, стають дії керівництва. Стратегічні промахи і помилкові рішення, пов'язані з виробництвом, відображаються на фінансах, що і приводить до фінансових ускладнень і в кінцевому підсумку до банкрутства. Найперші ознаки фінансових труднощів можна розпізнати до того, як вони проявляться у повному обсязі, за деякими ознаками, змінами певних фінансових і аналітичних показників. Одним зі

способів своєчасного прогнозування неплатоспроможності і низької ліквідності підприємства є експрес-діагностика банкрутства, яка характеризує систему найважливіших індикаторів оцінки банкрутства підприємства в розрізі окремих об'єктів спостереження «кризового поля».

Основною метою експрес-діагностики банкрутства є раннє виявлення ознак кризового розвитку підприємства та попередня оцінка його масштабів. Експрес-діагностика банкрутства характеризує систему регулярної оцінки кризових параметрів фінансового розвитку підприємства, що здійснюється на базі даних його фінансового обліку за стандартними алгоритмами аналізу, постійного моніторингу фінансового стану підприємства. Найбільш поширеним методичним підходом до діагностики стану та загрози банкрутства є коефіцієнтний підхід, який передбачає використання певного переліку спеціальних фінансових коефіцієнтів-індикаторів стану підприємства – відносних показників, що розраховуються шляхом порівняння між собою певних абсолютних показників господарсько-фінансової діяльності підприємств, інформація про які відображується у фінансовій та інших видах звітності .

Для своєчасного відстеження ознак майбутньої неплатоспроможності підприємства використовується коефіцієнт Бівера. Він характеризує здатність підприємства генерувати приплив коштів у достатньому обсязі для погашення зобов'язань. Більш фундаментальна діагностика банкрутства припускає застосування методів факторного аналізу і прогнозування. При цьому необхідно використовувати повний комплексний аналіз фінансових коефіцієнтів, а також кореляційний аналіз, що дає змогу визначити ступінь впливу окремих факторів на характер фінансового розвитку організації.

Закордонний досвід запобігання загрози банкрутства припускає розрахунок моделей Альтмана, Спрінггейта, Тафлера, Тішоу, що ґрунтуються на мультиплікативному дискримінантному аналізі. Українські вчені також запропонували методика розрахунку вірогідності банкрутства. Так, у моделі О.О. Терещенко надається можливість визначення слабких сторін діяльності організації, та своєчасного прийняття відповідних управлінських рішень .

Методика оцінки схильності підприємства до банкрутства в модульно-алгоритмічному вигляді наведена на рис. 1 і складається з чотирьох модулів:

Рисунок 1 - Взаємозв'язок модулів, які формують механізм кількісної оцінки стану підприємства

- кількісна оцінка стану підприємства;
- визначення тенденцій стійкості загального і локальних інтегральних показників;
- визначення джерел стійкості та настання кризових явищ;
- висновки та рекомендації.

Під фінансовою кризою розуміють виникнення стану лімітованої господарської діяльності підприємства й обмежених можливостей його впливу на власні фінансові відношення з непередбачуваними результатами, що загрожують подальшій стійкості й існуванню підприємства. На практиці з кризою, як правило, ідентифікується загроза неплатоспроможності й банкрутства підприємства, діяльність підприємства в безприбутковій зоні або відсутність у нього потенціалу для подальшого успішного функціонування.

Чинники, що можуть обумовити фінансову кризу на підприємстві, прийнято підрозділяти на зовнішні або екзогенні (не залежать від діяльності підприємства) та внутрішні або ендогенні (залежать від підприємства) (рис. 2).

Рисунок 2. Чинники фінансової кризи на підприємстві

Процес розвитку симптомів фінансової кризи на підприємстві зображений на рис. 3.

Обумовлене зовнішніми і внутрішніми чинниками зменшення обсягів продажів веде, з одного боку, — до зниження прибутковості і до збитковості, а з іншого, — до зниження рівня ліквідності і неплатоспроможності. Закономірним результатом такої ситуації є тотальна кредиторська заборгованість, неплатоспроможність і банкрутство суб'єкта господарювання.

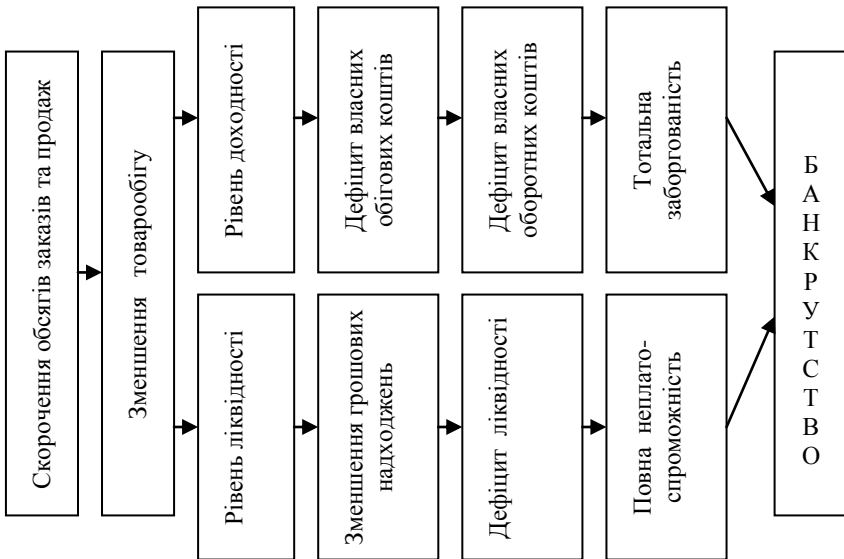

Рисунок 3 . Розвиток симптомів банкрутства на підприємстві

Для оцінки фінансового стану та рівня стійкості використовують моделі, котрі визначають схильність до банкрутства. У світовій практиці для прогнозування кризових явищ та банкрутства широко використовується дискримінантний аналіз (аналіз множинних дискримінант – Multiple-discriminant analysis, MDA), який полягає в тому, що за допомогою математично-статистичних методів будують функцію та розраховують інтегральний показник, на підставі якого можна з достатньою ймовірністю передбачити банкрутство суб'єкта господарювання. Даний метод ґрунтується на емпірично-

індуктивному дослідженні фінансових показників великої кількості підприємств, одні з яких збанкрутували, а інші успішно продовжують свою діяльність. При цьому широко використовуються методи економетричного моделювання.

Розрізняють однофакторний та багатфакторний дискримінантний аналіз. Однофакторний аналіз являє собою відособлене дослідження окремих показників (які є складовою певної системи показників) та класифікацію підприємств за принципом дихотомії. Така класифікація являє собою поділ досліджуваної сукупності підприємств на дві підгрупи залежно від значення обраного показника. Таким чином, до категорії «хворих» чи «здорових» підприємства відносять в розрізі окремих показників відповідно до емпірично побудованої шкали критичних значень досліджуваного показника.

Для отримання узагальнюючого результату про якість фінансового стану підприємства аналізуються всі включені в спеціально підібрану систему показники у відповідності до їх граничних значень. Однією з найвідоміших моделей однофакторного дискримінантного аналізу є система показників У.Бівера.

Прогноз банкрутства як самостійна проблема виникла в передових капіталістичних країнах (і насамперед, в США) відразу після закінчення другої світової війни. Цьому сприяло зростання числа банкрутств в зв'язку з різким скороченням військових замовлень, нерівномірність розвитку та стійкості фірм, процвітання одних і розорення інших. Природно, виникла проблема можливості апріорного визначення умов, які призводять до банкрутства фірми.

Відомі два основних підходи до прогнозування банкрутства. Перший базується на фінансових даних і включає оперування деякими коефіцієнтами, які набувають все більшої популярності: Z-коефіцієнтом Альтмана (США), коефіцієнтом Таффлера, (Великобританія), та іншими, а також вміння "читати баланс". Другий впливає з даних по компаніях, що збанкрутували і порівнює їх з відповідними даними компанії, яка аналізується.

Перший підхід, безперечно ефективний при прогнозуванні банкрутства, має три істотних недоліки. По-перше, компанії, які зазнають труднощів, всіляко затримують публікацію своїх звітів, і, таким чином, конкретні дані можуть роками залишатися

недоступними. По-друге, навіть якщо дані і повідомляються, вони можуть виявитися "творче обробленими". Для компаній в подібних обставинах характерним є прагнення обілити свою діяльність, що іноді призводить до фальсифікації. Необхідно мати особливе вміння, властиве навіть не всім досвідченим дослідникам, щоб виділити масиви підправлених даних та оцінити міру завуальованості. Третій недолік полягає в тому, що деякі співвідношення, виведені за даними діяльності компанії, можуть свідчити про неплатоспроможність в той час, як інші - давати підстави для висновку про стабільність або навіть деяке поліпшення. У таких умовах важко судити про реальний стан справ.

Другий підхід базується на порівнянні ознак компаній, що вже збанкрутували з такими ж ознаками "підозрілої" компанії. Останнім часом опубліковано безліч списків компаній, що збанкрутували (як зарубіжних, так і українських). Деякі з них містять їх опис по десятках показників. Однак, більшість списків не упорядковують ці дані по мірі важливості і в жодному не виявлена турбота про послідовність. Спробою компенсувати ці недоліки є метод бальної оцінки (А-рахунок Аргенті).

Вищенаведені два підходи дають кількісне уявлення про схильність підприємства до банкрутства. Крім подібних підходів необхідно виділити також "якісний" підхід, заснований на вивченні окремих характеристик, властивих бізнесу, що розвивається у напрямі до банкрутства. Якщо для підприємства, що досліджується характерною є наявність таких характеристик, можна зробити експертний висновок про несприятливі тенденції його стійкості. Вибір конкретних методик, очевидно, повинен диктуватися особливостями специфіки діяльності відповідно до її виду, в якій працює підприємство, його формою власності і масштабом виробництва. Схема класифікації **моделей оцінки схильності до банкрутства** представлена на рис. 4.

Огляд і аналіз приведених вище методів оцінки схильності до банкрутства дозволив сформулювати їх достоїнства і недоліки (табл. 1).

Практика використання цих методів за даними українських підприємств і аналіз експертних висновків в даному контексті показали, що найбільш застосовними є «кількісні» методи оцінки.

Класифікація моделей оцінки схильності до банкрутства		
1. Моделі з використанням фінансових коефіцієнтів		
Модель У.Бівера	Індикатори виникнення кризи підприємства І.О. Бланка	
2. Моделі з використанням агрегованих показників		
Модель визначення ліквідності балансу		Методика В.В. Ковальова
3. Моделі дискримінантного аналізу		
Z-рахунок Алтмана	Модель Таффлера і Тишоу	Іркутська модель (R-модель)
Модель Р.Ліса	Модель Спрингейта	Комплексний коефіцієнт О.П. Зайцевої
Рейтингове число Р.С. Сайфуліна та Г.Г. Кадикова		Дискримінаційна модель О.О.Терещенка
4. Моделі з використанням бальних оцінок		
А-рахунок		
5. Методи стратегічного аналізу		
SWOT-аналіз		
6. Неформальні моделі		
Тест компанії Ernst&Young		Тест Тоні Скоуна
7. Штучні інтелектуальні системи		
Експертні системи		Нечіткі нейромережеві моделі
8. Поєднання моделей		
Поєднання методики В.В. Ковальова та А-рахунка		Поетапна діагностика з застосуванням кількісних та якісних моделей
Матриці фінансової рівноваги (поєднання агрегатних моделей і стратегічного планування)		

Рисунок 4. Класифікація моделей оцінки схильності до банкрутства

Таблиця 1 - Характеристика методик оцінки схильності підприємства до банкрутства

№ п/п	Модель та автор	Переваги	Недоліки
1.	Двохфакторна модель оцінки імовірності банкрутства Альтмана	Найпростіша для розрахунків	<ul style="list-style-type: none"> – недостатня кількість вихідних даних; – не враховує специфіку динаміки макро- і мікроекономічних показників у структурі національного господарства; – відсутність деяких показників викривлює результати інтерпретації значення коефіцієнта поточної ліквідності – не дає повної критичної оцінки фінансового стану та зазвичай використовується лише для компаній, цінні папери яких розміщені на фондовому ринку; – серед оціночних показників не представлено ряд тих (оборотність та рентабельність активів, темпи зміни виручки від реалізації), що розкривають найбільш важливі аспекти діяльності підприємства.
2.	П'ятифакторна модель Альтмана	<ul style="list-style-type: none"> – Простота розрахунків; – є можливість прогнозування банкрутства, визначення зони ризику, в якій перебуває підприємство; – наявність послідовності дослідження; – наявність декількох формул для підприємств, акції яких котируються та не котируються на біржі; – невелика кількість показників, що забезпечують точність результатів, за незначних трудовитрат; – у ряді країн точність прогнозування склала 95 %; – доступність вихідних даних, відображених у формах фінансової звітності. 	<ul style="list-style-type: none"> – є емпіричною, не має під собою самостійної теоретичної бази; – відсутність прив'язки до галузевих особливостей, врахування розміру підприємств тощо; – не враховує ринкову оцінку бізнесу (котирування акцій); – ймовірність отримання некоректного результату у зв'язку з часовою невідповідністю (час розробки та час розрахунку); – невідповідність способу розрахунку деяких показників, у рамках західної та вітчизняної практик здійснення фінансового аналізу діяльності; – характеризує настання фінансової кризи, у той час як інші – економічної; – коефіцієнт (оборотний капітал / сума активів) пов'язаний із кризою управління, ринковою кризою; – відсутність якісної статистики; – не враховуються фактори неекономічного характеру; – усі коефіцієнти розраховані на основі статистики результатів діяльності підприємств США, що викликає неприйнятність для вітчизняних підприємств.

3.	Модель Ліса	Простота розрахунку	- модель не адаптована до українських підприємств, вона була створена для Англії; - модель розроблялась з урахуванням західного досвіду розвитку
4.	Оцінка фінансового стану по показниках У. Бівера	- можливість виявлення незадовільної структури балансу навіть прибуткових підприємств; - простота та швидкість розрахунків; - наявність доступу до необхідних для обчислення інформаційних даних	- методика не відображає всі сторони діяльності компанії і не є універсальною методикою для прогнозу імовірності банкрутства.
5.	Модель Р. Таффлера і Тішоу	- простота розрахунків - модель надає точну картину фінансового стану корпорації.	Модель слід застосовувати лише для тих підприємств, що коригують свої акції на фондових біржах
6.	Модель Фулмера	Модель прогнозує точно у 98% випадків на рік уперед схильність до банкрутства у 81% випадків - на два роки уперед.	- створена для використання в банківській практиці; - модель створена з урахуванням специфіки та досвіду західних країн; - необхідна корекція на національну валюту; - застосована лише для малих компаній, оскільки побудована за вибіркою малих компаній та не містить показників ринкової капіталізації, що ускладнює аналіз
7.	Модель Спрінгейта	Точність прогнозування банкрутства за цією моделлю становить 92%, однак згодом цей показник меншає.	- модель була створена для підприємств США і Канади; - коефіцієнти наведені в доларах; - модель створена для оцінювання кредитоспроможності підприємств.
8.	Модель Конана – Гольдера	- модель дозволяє виявити стратегічні проблеми підприємства	- пристосована до використання для компаній, що є емітентами цінних паперів; - обмежена у врахуванні факторів, що є основою для визначення фінансового стану; - не враховується багато факторів, що визначають фінансову стійкість.

9.	Метод рейтингової оцінки фінансового стану (рейтингове число) Р.С. Сайфуліна і Г.Г. Кадикова	Модель може застосовуватися з метою класифікації підприємств за рівнем ризику, взаємовідносин з ними банків, інвестиційних компаній, партнерів.	- діагностика не дозволяє оцінити причини попадання підприємства "в зону неплатоспроможності"; - нормативний зміст коефіцієнтів, що використовуються для рейтингової оцінки, також не враховує галузевих особливостей підприємств.
10.	R-модель прогнозу ризику банкрутства запропонована вченими Іркутської державної економічної академії	- механізм розробки моделі та всі основні етапи розрахунків досить прості і можуть бути детально пояснені і обґрунтовані. - підходить для підприємств, акції яких не котируються на біржі	- методика придатна лише за наявних ознак кризи.
11.	PAS-коефіцієнт (Performance Analysis Score – коефіцієнт аналізу діяльності)	дає змогу відстежувати діяльність підприємств у часі. PAS-коефіцієнт – це відносний рівень діяльності підприємства, виведений на основі його Z-коефіцієнта за певний рік, який виражений у відсотках від 1 до 100. Підрахувавши Z-коефіцієнт для підприємства, можна привести абсолютний показник фінансового становища до відносного показника фінансової діяльності. Якщо Z-коефіцієнт може свідчити, що підприємство перебуває в ризикованому становищі, то PAS-коефіцієнт відображає історичну тенденцію і поточну діяльність на перспективу.	- близькість градування ступеня загрози банкрутства - відсутність оцінки похибки неправильної діагностики

12.	Модель Ж. Депаліяна (модель Creditmen)	<ul style="list-style-type: none"> - можливості використання для зовнішнього аналізу; - наявність галузевої диференціації результуючого показника 	<ul style="list-style-type: none"> - завищеність граничних значень коефіцієнтів; - занадто узагальнена градація нормативного значення результуючого показника
13.	Модель К. Беєрмана	<ul style="list-style-type: none"> - простота та швидкість розрахунків; - наявність доступу до необхідних для обчислення інформаційних даних 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність можливості ідентифікації стану підприємства та потреба в додаткових якісних дослідженнях, якщо результуючий показник знаходиться в межах $0,236 < Z < 0,32$
14.	Шестифакторна модель О.П. Зайцевої	<ul style="list-style-type: none"> - наявність визначених нормативних значень для всіх складових фінансових величин моделі 	<ul style="list-style-type: none"> - недостатня обґрунтованість визначення вагових коефіцієнтів; - обмежені можливості застосування цієї методики при проведенні зовнішнього аналізу
15.	GAMMA методика компанії Standard and Poors	<ul style="list-style-type: none"> - можливість кількісного оцінювання фінансової стійкості досліджуваного суб'єкта чи системи загалом; - необмежена кількість суб'єктів та критеріїв порівняння 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність можливості застосування методики для малих підприємств; - можлива недостовірність даних та підлягання основних оціночних показників маніпулюванню
16.	Універсальна дискримінантна функція О. О. Терещенка	<ul style="list-style-type: none"> - зручність у застосуванні; - розроблена на основі вітчизняних статистичних даних з урахуванням міжнародної практики та досвіду; - врахування галузевих особливостей 	<ul style="list-style-type: none"> - має зміщені оцінки, зроблено акцент на зменшенні помилкового віднесення фінансово неспроможних підприємств до групи стійких, що знижує точність прогнозу в цілому; - широкий інтервал невизначеності нормативних оцінок
17.	Модель Й. Гайдака та Д. Стоса	<ul style="list-style-type: none"> - простота розрахунків за рахунок незначної кількості показників оцінювання; - наявність доступу до необхідних для обчислення інформаційних даних 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність галузевої та регіональної диференціації результуючого показника; - висока корельованість змінних; - лінійні системи обчислення
18.	Багатофакторна модель Т. І. Тесленко та Г. В. Мамонова	<ul style="list-style-type: none"> - розроблена для оцінювання ймовірності банкрутства вітчизняних машинобудівних підприємств 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність конкретизації рівня ймовірності банкрутства підприємства, тобто важко визначити, якою мірою наявність відхилень між розрахунковим та фактичним рівнем поточних зобов'язань вплине на розвиток фінансової кризи; - з метою підвищення достовірності отриманих результатів доцільно звужити границі рівня

19.	Модель Андрушак Є	<ul style="list-style-type: none"> - порівняння фактичних значень фінансових показників конкретного підприємства з їх нормативними значеннями; - дає можливість на підставі визначення відхилень відповідних показників від нормативного рівня розрахувати показник Z і встановити рівень загрози банкрутства суб'єкта господарювання 	<ul style="list-style-type: none"> - проблеми з інформаційною базою для визначення форми залежності між показником Z і вірогідністю банкрутства (P), створення якої ускладнюється функціонуванням українських підприємств в нестабільному макроекономічному середовищі; - в умовах України ймовірності банкрутства суб'єкта господарювання не може бути оцінена як нульова; - відносно складний математичний апарат, який застосовується для визначення ймовірносного рівня банкрутства, що знижує спроможність до її використання в умовах діючого підприємства.
20.	Модель Чессера	<ul style="list-style-type: none"> - модель дозволяє оцінити факт не погашення займу та інші умови 	<ul style="list-style-type: none"> - кількість факторів у моделі обмежена; - модель створена для оцінки рейтингу позичальника
21.	Універсальна дискримінантна функція	<ul style="list-style-type: none"> - широка критеріальна шкала оцінювання; - системний і комплексний підходи 	<ul style="list-style-type: none"> - високий ступінь складності ухвалення рішення в умовах багатокритеріальності завдання; - інформативний характер розрахованих показників; - у цілому модель можна застосовувати лише для підприємств США, Європи
22.	Модель Давидової-Белікова	<ul style="list-style-type: none"> - простота розрахунку - зрозумілість і обґрунтованість етапів розрахунку 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутнє врахування особливостей галузевої специфіки
23.	Модель А. Матвійчука	<ul style="list-style-type: none"> - охоплює основні групи фінансово-економічних показників, які позбавлені мультиколінеарності 	<ul style="list-style-type: none"> - виділяється лише два класи стану підприємств і при побудові дискримінантної моделі цього недостатньо для оцінки реального фінансового стану підприємств
24.	Статистична модель В. В Вітлінського	<ul style="list-style-type: none"> - модель розроблена з урахуванням галузевої диференціації 	<ul style="list-style-type: none"> - недостатня обґрунтованість відібраних показників моделей та діапазону їх нормативних значень;
25.	Модель А. Савицької	<ul style="list-style-type: none"> - простота розрахунків за рахунок незначної кількості показників оцінювання; - наявність доступу до необхідних для обчислення інформаційних даних 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність галузевої та регіональної диференціації результуючого показника; - висока корельованість змінних; - лінійні системи обчислення
26.	Методика О. Ю. Проскури та ін.	<ul style="list-style-type: none"> - розроблена для вітчизняних підприємств різних організаційно-правових форм 	<ul style="list-style-type: none"> - недостатня обґрунтованість відібраних показників моделей та діапазону їх нормативних значень; - можлива недостовірність даних та підлягання основних оціночних показників маніпулюванню

27.	Модель Н. М. Ткаченко та Л. В. Таратути	<ul style="list-style-type: none"> - простота розрахунків; - наявність доступу до необхідних для обчислення інформаційних даних 	<ul style="list-style-type: none"> - недостатня обґрунтованість відібраних показників моделей та діапазону їх нормативних значень; - можлива недостовірність даних та підлягання основних оціночних показників маніпулюванню
28.	Методика якісного аналізу В. В. Ковальова	<ul style="list-style-type: none"> - розрахунок показників запропоновано доповнити методами, в основі котрих досвід та кваліфікація спеціаліста; - значно розширює рамки інформаційної бази, що дозволяє поглибити і якісно поліпшити сам фінансовий аналіз 	<ul style="list-style-type: none"> - складність у знаходженні фінансових та економічних показників впливу за допомогою яких можна корегувати розрахункові коефіцієнти.
29.	Дискримінантна функція, затверджена Міністерством фінансів України для вітчизняних підприємств	<ul style="list-style-type: none"> - аналіз фінансового стану підприємства з точки зору чотирьох груп показників: загальних показників діяльності, показників ліквідності, фінансової стійкості та рентабельності 	<ul style="list-style-type: none"> - не визначено критичних та інтерпретацію отриманих значень Z-показника, внаслідок чого використання моделі в аналітичній практиці з метою розробки висновків про фінансовий стан підприємства стає неможливим.
30.	Рейтингова система CAMELS	<ul style="list-style-type: none"> - можливість кількісного оцінювання фінансової стійкості досліджуваного суб'єкта чи системи загалом; - необмежена кількість суб'єктів та критеріїв порівняння 	<ul style="list-style-type: none"> - оцінювання передбачає констатацію рівня фінансової стійкості, а не аналізування показників в перспективній динаміці; - деяка суб'єктивність оцінювання через неврахування реальних причин фінансової нестабільності вітчизняних суб'єктів
31.	Методика PATTERN	<ul style="list-style-type: none"> - можливість кількісного оцінювання фінансової стійкості досліджуваного суб'єкта чи системи загалом; - необмежена кількість суб'єктів та критеріїв порівняння; - відносна об'єктивність оцінювання 	<ul style="list-style-type: none"> - можлива недостовірність даних та маніпулювання основними оціночними показниками
32.	Методика RESPECT індекс	<ul style="list-style-type: none"> - можливість оцінки ефективності соціальної відповідальності бізнесу 	<ul style="list-style-type: none"> - можлива недостовірність даних та маніпулювання основними оціночними показниками

Це пов'язано насамперед з тим, що «якісні» методи передбачають широке використання вербальних оцінок, які важко піддаються формалізації. Серед «кількісних» методів найбільш коректно відображає національні умови, що склалися, метод Бівера.

З метою забезпечення більшої об'єктивності результатів аналізу на основі застосування зарубіжних моделей і методик прогнозування загрози критичної неплатоспроможності на національних підприємствах необхідно поєднувати у процесі аналізу кількісні та якісні критерії, що сигналізують про потенційну загрозу банкрутства; враховувати особливості розвитку економічних циклів у певній галузі при визначенні індикаторів кризових явищ на підприємстві; узагальнювати світовий досвід у розробленні методичного інструментарію діагностики потенційного банкрутства і максимально адаптувати його до умов діяльності та інформаційного забезпечення вітчизняних підприємств; застосовувати комплексний інтегральний підхід до оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання, що зазнали фінансових ускладнень у діяльності. Також важливим у визначенні ймовірності банкрутства підприємства доцільним є використання різноманітних методик експрес-діагностики та створення інтегральних показників за якими можливо оцінити напрям розвитку підприємства з точки зору його фінансового стану, наявності ознак кризи на підприємстві.

Сучасний стан економіки вимагає створення загального алгоритму прогнозування банкрутства підприємства з урахуванням як вітчизняного, так і закордонного досвіду. Для того, щоб прогноз був більш обґрунтованим, необхідно комплексно використовувати одночасно кілька методів прогнозування ймовірності банкрутства підприємства, що дозволить значно підвищити ступінь вірогідності отриманих результатів.

Список джерел

1. Терещенко, О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві [Текст] : монографія / О. О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2004. – 268 с.
2. Мельник, О. Г. Формування системи бюджетування та збалансованої системи індикаторів діяльності підприємства: теоретичні засади та методичні положення (на прикладі машинобудування) [Текст]

: монографія / О. Г. Мельник. – Львів: Видавництво ДП “Видавничий дім” “Укрпол”, 2008 р. – 240 с.

3. Кривенко, Л. В. Методичні підходи до визначення фінансової стійкості банківської системи [Текст] / Л. В. Кривенко, О. В. Лук’янець // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2008. – № 3. – С. 108 – 111.

4. Яременко, О. Ф. Проблеми використання сучасних методик діагностики стану економічної безпеки підприємства [Текст] / О. Ф. Яременко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2008. – № 5 / Т.2. – С. 13 – 17.

5. Рясних, Є. Г. Моделі діагностики та прогнозування банкрутства [Текст] / Є. Г. Рясних, Л. О. Шкілюк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2008. – № 2 / Т.2. – С. 30 – 33.

6. Лігоненко, Л. О. Антикризове управління підприємством [Текст] : підручник / Л. О. Лігоненко. – К.: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2005. – 824 с.

7. Гудзь Т.П. Система раннього виявлення та подолання фінансової кризи підприємства: монографія / Т.П. Гудзь. – Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2007. – 166 с.

© Сітак І.Л., Мурашко І.М., 2019

3.3. Основні напрямки формування ділової стратегії підприємства

Для того, щоб правильно сформулювати стратегію через експліцитний процес або ідентифікувати приховану стратегію, необхідно знати, які ж види стратегії існують взагалі і які з них можуть бути вибрані для конкретного підприємства за тих чи інших обставин. Система класифікації стратегій підприємства включає низку ознак за якими стратегії поділяються на окремі групи (таб. 1).

За ієрархією в системі управління виділяють чотири види стратегії, які відповідають різним організаційним рівням.

Така класифікація в літературі отримала назву «стратегічної піраміди» А.А Томпсона і Дж. Стріклєнда (рис. 1) [1].

Корпоративна стратегія є загальним планом управління компанією. Вона поширюється на всю компанію, охоплюючи всі напрямки діяльності, якими займається і складається з дій, які